

MEDEDELING

Referentienummer:	MLER_045
Datum:	2005-06-22
Gewijzigd:	2015-05-06
Contact:	Dienst Lerenden bavo.verlackt@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 529 04 13

Leerlingenparticipatie - visie en suggesties voor een schooleigen invulling

Inhoud

1	Vooraf	2
2	Visie op leerlingenparticipatie.....	2
2.1	Waarom is leerlingenparticipatie belangrijk in het katholiek onderwijs?.....	2
2.2	Hoe krijgt leerlingenparticipatie gestalte in het katholiek onderwijs?.....	4
2.3	Hoe ver kan leerlingenparticipatie gaan?.....	5
3	Vormen van leerlingenparticipatie	5
3.1	Informeel participatie	5
3.2	Semi-formeel participatie	6
3.3	Formeel participatie	7
3.3.1	Met elkaar overleggen, problemen aanpakken en voorstellen uitwerken.....	7
3.3.2	Ideeën en voorstellen verzamelen.....	8
3.3.3	Leerlingen bevragen over een concreet thema.....	8
4	De leerlingenraad	9
4.1	De regelgeving.....	9
4.2	Samenstelling	10
4.3	Materiële omstandigheden en tijdstip van vergaderen	11
4.4	Financiële en juridische aspecten van de leerlingenraad	12
5	Communicatie.....	12
5.1	Interne communicatie van de leerlingenraad	13
5.2	Communicatie naar alle leerlingen	14
5.3	Communicatie met directie, leraren, ouders en externen	16
6	Begeleiding van leerlingenparticipatie.....	18
7	Welke thema's kunnen aan bod komen?.....	20
8	Aandacht voor leerlingen van de eerste graad	22
9	Vorming van leerlingen en leerkrachten	22

Vooraf

In de ene school richten leerlingen een middagcompetitie volleybal tussen de klassen in, organiseren ze een Schrijf-ze-vrij-actie voor Amnesty International en bespreken ze samen met de klasleerkracht het nieuwe schoolreglement. In een andere school kunnen leerlingen problemen steeds signaleren bij de directie en formuleert de leerlingenraad een voorstel over nieuwe stageplaatsen. De vraag is niet óf leerlingen in hun school participeren, maar wel in welke vorm.

Leerlingenparticipatie krijgt slechts betekenis in de concrete context van de school en is dan ook moeilijk te definiëren. In deze Mededeling gaan we uit van een brede invulling: alle activiteiten waardoor leerlingen via contacten, dialoog, acties of eigen initiatieven invloed hebben op het reilen en zeilen van de school, waardoor hun betrokkenheid vergroot en waardoor ze invloed uitoefenen op de manier van samenleven op school. We concretiseren dit verder in de tekst. Het is alvast duidelijk dat participatie niet beperkt blijft tot één formule.

We willen met deze mededeling scholen ondersteunen die werk maken van leerlingenparticipatie als onderdeel van het globaal participatief beleid. De eigen schoolcultuur zal in grote mate mee bepalen hoe leerlingenparticipatie vorm zal krijgen. Ze kan zowel een ondersteunende als een belemmerende factor zijn. Het is nuttig voor de scholen om vooraf stil te staan bij de eigen schoolcultuur.

De ambitie van deze mededeling is om leerlingenparticipatie in al zijn aspecten te behandelen met de klemtoon op praktische tips en concrete voorbeelden. De tekst wil inspireren, zonder in theoretische constructies te vervallen. De tips en voorbeelden zijn niet vrijblijvend, maar vertrekken vanuit een visie op leerlingenparticipatie die we in punt 2 toelichten. De tekst kan de aanleiding zijn om iets nieuws uit te proberen, om de leerlingenparticipatie in de school onder de loep te nemen en te kijken waar de school in de toekomst naartoe wil. In de geest van de tekst zal dit samen met de leerlingen gebeuren.

Het gewijzigde participatiedecreet biedt veel kansen om een leerlingen- en schoolraad op maat van de school uit te bouwen (zie punt 4). Het laat een flexibele werking toe die initiatieven uit de verschillende geledingen alle ruimte biedt.

De klemtoon in de tekst ligt op wat ‘kan’ en niet op wat ‘moet’. Het is onmogelijk één model naar voor te schuiven dat succes kent in alle scholen. Daarvoor zijn de verschillen tussen de scholen te groot. Het is aan het schoolteam zelf om keuzes te maken. De leerlingen worden daar als bevoorrechte partij best van bij het begin bij betrokken. Het is belangrijk aan te sluiten bij wat al in de school aanwezig is en daarop voort te bouwen.

1 Visie op leerlingenparticipatie

1.1 Waarom is leerlingenparticipatie belangrijk in het katholiek onderwijs?

Het onderwijs is onder meer gericht op de begeleiding van alle kinderen en jongeren bij het ontdekken van waarden en het verwerven van attitudes. Zij helpt de jongeren in hun groei naar verantwoordelijkheid en weerbaarheid en bereidt ze zo voor op hun taak in de gemeenschap. Om dit te bereiken, bouwen alle betrokkenen samen aan de school, elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en zorg.

Een open dialoog met alle betrokkenen staat centraal. Luisteren naar en respect opbrengen voor elkaars mening is verrijkend en werkt constructief. Ook bij meningsverschillen moet er ten minste

ruimte zijn voor de dialoog. Communicatie verruimt ieders blik en leidt tot een gedragen schoolbeleid. Het verhoogt de kwaliteit van de school als leer- en leefgemeenschap. Iedere participant moet hier een deelverantwoordelijkheid krijgen. Zo bouwen we samen aan een school. Deze visie van “een samen op te bouwen schoolgemeenschap” vinden we ook terug als kerngedachte in de opdrachtverklaring van het katholiek onderwijs in Vlaanderen. Leerlingenparticipatie is dan ook een evidentie in het katholiek onderwijs. Bovendien zijn de waarden en attitudes waarvan sprake actieve waarden en attitudes. Zij worden niet zozeer gekend of geleerd, maar wel beleefd en ingeoeft. En zij vereisen de nodige dosis creativiteit. In die zin is leerlingenparticipatie een middel bij uitstek om het **christelijk opvoedingsproject** te realiseren. Het samen school maken betekent in een participatieve school dat de school mogelijkheden tot participatie schept zodat iedereen in verbondenheid werkt naar dezelfde doelen, zoals kwalitatief goed onderwijs en een hoog welbevinden van alle participanten. Zowel de leerkrachten-, ouder- als leerlingenparticipatie moet sterk uitgebouwd zijn, waarbij alle betrokkenen als volwaardige partners worden gezien.

Los van de gevolgen van participatie die hieronder aan bod komen, is er het **fundamenteel respect** voor leerlingen en de erkenning van hun plaats in het schoolgebeuren. Leerlingen brengen een flink deel van hun leven door op school. Het is een fundamenteel recht dat ze op een reële manier en in voldoende mate mee gestalte kunnen geven aan hoe dat leven op school verloopt.

De klemtoon ligt hierbij niet op de leerling als een “volwassene-in-wording”, maar wel op wat de leerling al wel is; een volwaardig individu. Naast het hebben van rechten brengt dit ook een aantal verantwoordelijkheden met zich mee. Leerlingen kunnen pas volwaardig participeren als zij hiervoor de nodige tijd kunnen uittrekken en er energie in investeren.

Leerlingenparticipatie is niet enkel een doel, het is ook een middel. Het heeft een positieve invloed op de leerlingen:

- Als leerlingen inspraak krijgen en bij het schoolgebeuren betrokken worden, vergroot het welbevinden van deze leerlingen. Bovendien ervaren leerlingen die tevreden zijn over de geboden inspraakmogelijkheden, een positiever schoolklimaat en hebben zij een hogere leermotivatie.
- Leerlingenparticipatie kan ook een hefboom zijn voor de democratische vorming van de leerlingen. Door hen verantwoordelijkheid te laten opnemen, worden zij voorbereid op het latere leven in de samenleving, waar van de burger democratische waarden, burgerzin en betrokkenheid worden verwacht. Hier is niet de cognitieve lesinhoud van tel, maar de werkelijk ervaren attitude.

Een voorwaarde is dat de leerlingen volwaardige partners zijn. Dit hangt o.a. af van de ingesteldheid van directie en leerkrachten. Directie en leerkrachten aanzien de leerlingen als vol en waarderen de competenties van de leerlingen. Zij houden daarbij rekening met de leeftijd van de leerlingen en kijken of de leerlingen over voldoende vergader- en gespreksvaardigheden beschikken.

Tegelijk wordt de groep leerlingen steeds heterogener. Er is een groeiende culturele, sociale en etnische diversiteit waardoor het voor scholen een uitdaging wordt om alle leerlingen maximaal bij het schoolgebeuren te betrekken. Deze diversiteit is een dynamisch en complex gegeven. Het kan betekenen dat de referentiekaders op school hertaald of aangepast worden in functie van de veranderende realiteit, waarbij sommige grenzen verlegd en andere net expliciet benoemd zullen worden. In gesprekken hierover zal het schoolteam telkens met een open blik de verschillen benaderen en oog hebben voor de achterliggende oorzaken.

Niet enkel de leerlingen, ook de school als geheel is gebaat met een actieve inbreng van de leerlingen. Regels die in samenspraak met de leerlingen zijn opgesteld, worden beter nageleefd dan regels waar leerlingen niets over te zeggen hebben. Wanneer inspraak niet mogelijk is, dient hierover ook goed gecommuniceerd te worden met de leerlingen. Maar het gaat ruimer dan louter het naleven van regels. Als de school weet wat er leeft bij de leerlingen, kan ze haar beleid hierop afstemmen of er ten minste mee rekening houden.

1.2 Hoe krijgt leerlingenparticipatie gestalte in het katholiek onderwijs?

Zoals gezegd staat een **open dialoog** met alle betrokkenen centraal. Concreet gaat het om samen bespreken, discussiëren, argumenteren, de consensus zoeken. Daartoe krijgen de leerlingen voldoende informatie over alle thema's die hen aanbelangen. Opdat leerlingenparticipatie niet beperkt zou blijven tot een kleine groep geïnteresseerden, moet die informatie eigenlijk alle leerlingen bereiken. **Dat is geen eenvoudige opdracht en vereist een actieve rol van directie en leerkrachten.**

De aanwezigheid van een basisvertrouwen in de anderen is een **voorwaarde** tot een open dialoog. Van directie en leerkrachten vraagt dit een vertrouwen in de competenties van hun leerlingen om een volwaardige rol te spelen en om het algemeen welzijn daarbij voorop te stellen. De leerlingen van hun kant hebben nood aan zelfvertrouwen en aan het geloof dat directie en leerkrachten bereid zijn mee te werken om een en ander te verwezenlijken. **Leerlingen zijn volwaardige partners en kunnen ook zelf initiatieven nemen. Ze worden automatisch betrokken bij thema's die hen aanbelangen en er wordt ernstig rekening gehouden met hun mening.**

Spreken gaat steeds samen met *handelen*. Dit handelen neemt verschillende vormen aan in een school. Zo is er het verbindend schoolklimaat dat bijdraagt tot een hogere leerlingbetrokkenheid¹. Het gaat om een schoolklimaat waarin iedereen (leerlingen, personeel, ouders) de moeite waard is en wordt gewaardeerd om wie hij is, om wat hij kan en om wat hij doet, binnen zijn eigen mogelijkheden en binnen de afgesproken kaders van de school. Mensen voelen zich pas helemaal geaccepteerd als wordt voldaan aan de volgende basisbehoeften: zich veilig voelen, een inbreng hebben en relaties kunnen aangaan. Is er ruimte voor eigen inbreng en een afwijkende mening? Hoe functioneert de schoolraad? Waar leerlingen zich veilig voelen, krijgen ze invloed, telt hun mening, denken ze mee. Hierdoor ervaren ze hun betekenis voor anderen.

Helemaal anders is de participatie die zichtbaar is in de school en die expliciet wordt ingesteld door de school om leerlingen de kans te geven te participeren. Daarnaast is er nog een meer praktische en directe vorm van participatie die zich voordoet bij activiteiten tijdens de middagpauze, peter- en meterschap, school- en klasuitstapen, sport- en culturele activiteiten ... Bij de organisatie van deze activiteiten is de leerlingenparticipatie vaak geen expliciete doelstelling, maar in de praktijk blijkt een ruim aanbod van dergelijke activiteiten een participatief schoolbeleid te bevorderen. De actieve inbreng van de leerlingen hoeft zich niet te beperken tot deelname aan, maar uitgebreid worden naar het mee helpen organiseren ervan. **In punt 3 gaan we dieper in op deze verschillende vormen van participatie.**

Nieuwe initiatieven hangen in sterke mate af van de heersende schoolcultuur, van wat binnen de school al aanwezig is én van de concrete inbreng van de betrokkenen, niet in het minst van de leerlingen zelf. Dit maakt van leerlingenparticipatie een dynamisch verhaal dat geleidelijk moet groeien en nooit af is. Het is een proces van vallen en opstaan, van nieuwe dingen uitproberen, bijsturen,

¹ Mededeling "[Herstelgericht werken in een verbindend schoolklimaat](#)" (MLER_043)

bestendigen of terug afvoeren. Goede leerlingenparticipatie betekent duidelijk meer dan een leerlingenraad die goed functioneert. Er is ook ruimte voor andere participatiekanalen voor de leerlingen. Formele participatie biedt enkel een meerwaarde als het een dynamisch geheel vormt met informele en semi-formele participatie, en dit zowel op klas- als op schoolniveau.

1.3 Hoe ver kan leerlingenparticipatie gaan?

Hoewel het participatiedecreet een aantal overlegbevoegdheden vastlegt, blijft de vraag hoe ver leerlingenparticipatie kan gaan. Een uitgangspunt kan zijn dat in principe alles bespreekbaar is. In plaats van vooraf een defensieve houding aan te nemen, worden vragen en opmerkingen - ook als die over delicate onderwerpen gaan - met open vizier tegemoet getreden, worden ze erkend als een uiting van betrokkenheid en wordt zo helder mogelijk informatie gegeven. Indien nodig verheldert het schoolteam binnen welke grenzen die thema's bespreekbaar en onderhandelbaar zijn - of niet. De kans is groot dat leerlingen begrip opbrengen voor oprechte standpunten, zelfs al gaan ze niet akkoord met de inhoud ervan. Tegelijk is het belangrijk dat leerlingen echt invloed hebben en zich realiseren dat ze die invloed wel degelijk hebben. Dat betekent onder meer dat directie en leerkrachten hen informeren over wat er met hun opmerkingen, suggesties en vragen wordt gedaan.

Deze visie wordt het best gedragen door het ganze schoolteam. Directie en schoolbestuur spelen een cruciale rol bij het streven naar actieve betrokkenheid van het hele leerkrachtenteam bij leerlingenparticipatie, de thema's die aan bod komen, de werking van de leerlingenraad, wat er bij de leerlingen leeft ... Zo kan men voorkomen dat dit onderwerp door enkele leerkrachten wordt getrokken zonder dat het een vaste plaats heeft in het hele schoolgebeuren. Een hoge leerlingenbetrokkenheid en -participatie vragen inspanningen van directie en leerkrachten. Wanneer participatie verweven is met het globale beleid en met de schoolcultuur zullen deze inspanningen een logisch onderdeel zijn van de werking van de school. Zo vermijdt het schoolteam dat participatie als een extra belasting of als een vorm van planlast zal worden beschouwd.

2 Vormen van leerlingenparticipatie

We zien leerlingenparticipatie breder dan de leerlingenraad en het reglementair kader van het participatiedecreet. Een leerlingenraad is slechts één mogelijke vorm van leerlingenparticipatie. Het is ook onmogelijk om alle leerlingen warm te maken voor deelname aan de leerlingenraad en het engagement dat daarmee gepaard gaat. De vormen van leerlingenparticipatie die we in dit punt bespreken, hebben als doel om ook deze leerlingen te betrekken bij het schoolgebeuren. Dit vereist enige creativiteit, al moet vaak minder ver gezocht worden dan we denken. De nodige aandacht voor de communicatie is alleszins essentieel (zie ook punt 5). In de praktijk blijkt er vaak een link te bestaan tussen de leerlingenraad en de hieronder opgesomde vormen van leerlingenparticipatie. Omdat de leerlingenraad de bekendste vorm blijft van leerlingenparticipatie, wijden we er een apart hoofdstuk aan (punt 4). Hier beperken we ons tot de andere vormen van leerlingenparticipatie.

2.1 Informele participatie

Informele participatie verwijst naar het leerlingbetrokken klimaat dat in een school heerst. Het laat zich niet vangen in formules, procedures en activiteiten. Informele participatie is minder zichtbaar, maar is niettemin inherent aan het schoolleven. Het bepaalt in grote mate de participatiecultuur die in een school heerst. Het gaat hier o.a. over de openheid en luisterbereidheid van de school ten aanzien van de leerlingen. In scholen met een sterke participatiecultuur worden de leerlingen aan-

gemoedigd vrij hun mening te uiten en hechten directie en leerkrachten belang aan een vlotte doorstroming van informatie, gemoedelijke schoolrelaties en spontaan overleg tussen alle betrokkenen. Leerlingen kunnen steeds bij directie en leerkrachten terecht met voorstellen, vragen, of om problemen te signaleren. Dit geldt voor het ganse schoolteam en blijft niet beperkt tot de directie en enkele leerkrachten. Bovendien zijn de opgesomde elementen niet alleen van toepassing op het schoolniveau, maar ook op het klasniveau.

Er is steeds een wisselwerking tussen informele en (semi-)formele participatie. Door bv. structurele overlegmomenten in te lassen tussen leerlingen, leerkrachten en directie, stijgt de kans op een open schoolklimaat waarin wederzijds begrip groeit. Omgekeerd zal in een school waar er steeds een grote luisterbereidheid bij directie en leerkrachten is geweest, het voor de leerlingenraad makkelijker zijn om één en ander te realiseren. Los van deze wisselwerking veronderstelt informele participatie een bepaalde ingesteldheid en open geest bij directie en leerkrachten. Veel heeft ook te maken met hun visie op de leerlingen: zijn leerlingen volwaardige partners die expert zijn in hun leerling-zijn? Of zijn het in de eerste plaats volwassenen-in-wording die nog alles moeten bijleren?

Het is niet makkelijk om de informele participatie te beïnvloeden of te sturen. Toch kan het nuttig zijn hiervoor oog te hebben bij aanwervings-, functionerings- en evaluatiegesprekken, bij zelfevaluatie door de school, bij evaluatie van leerkrachten door de leerlingen en bij het actualiseren van het pedagogisch project.

2.2 Semi-formele participatie

Bij de organisatie van deze meer praktische en directe vorm van participatie is de leerlingenparticipatie vaak geen expliciete doelstelling. In de praktijk blijkt een ruim aanbod van dergelijke activiteiten echter een participatief schoolbeleid te bevorderen, op voorwaarde dat de actieve inbreng van de leerlingen zich niet beperkt tot de deelname, maar ook betrekking heeft op de organisatie en invulling van de activiteit. Vaak heeft dit tot gevolg dat meer leerlingen deelnemen en dat hun betrokkenheid hoger zal liggen.

Hieronder geven we enkele voorbeelden.

- Activiteiten tijdens de middagpauze: de school biedt de leerlingen een ruime keuze aan activiteiten aan waarbij zij zelf mee instaan voor de invulling: sport (bv. middagcompetitie tussen klassen waarbij de leerlingen ook voor een scheidsrechter zorgen), fotoclub, computerclub, gezelschapsspellen, stille ruimte om te studeren, strips te lezen, ... Een consequentie is dat bij elke activiteit toezicht van een leerkracht vereist is.
- Peter- en meterschap: elke laatstejaarsleerling neemt een eerstejaarsleerling onder zijn hoede. De peter of meter maakt deze leerling wegwijs in de school. Omdat de eerstejaarsleerling steeds iemand heeft bij wie hij terecht kan met zijn vragen en problemen, verloopt de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs vlotter. Om de band tussen de leerlingen aan te halen, kunnen activiteiten georganiseerd worden zoals een peter- en meterquiz of een laddercompetitie tijdens de middag. Praktisch gezien is dit makkelijker te organiseren in een kleinere school. In een grotere school kan bijvoorbeeld gekozen worden voor vijf peters/meters per klas i.p.v. voor elke leerling een aparte peter/meter.
- Andere: school- en klasuitstappen, sportactiviteiten, cultuurbezoeken ...

2.3 Formele participatie

Formele participatie verwijst naar de participatie die vrij zichtbaar is in de school en die expliciet wordt ingesteld door de school. De leerlingenraad is de meeste voorkomende vorm van formele participatie (zie punt 4). Hier belichten we enkele andere voorbeelden. Vaak worden ze georganiseerd door de leerlingenraad, maar het kan ook anders. De reden dat we deze participatiemethoden hier vermelden en niet bij de leerlingenraad is dat de klemtoon hier ligt op het participeren van leerlingen die geen lid zijn van de leerlingenraad. Toch zijn ze alle mogelijk in combinatie met een leerlingenraad en maken ze vaak deel uit van de werking van de leerlingenraad.

2.3.1 *Met elkaar overleggen, problemen aanpakken en voorstellen uitwerken*

Dat leerlingen niet in de leerlingenraad willen zitten, sluit niet uit dat ze af en toe aan een project van de school of de leerlingenraad willen meewerken. Men kan deze leerlingen daarom de kans geven om tijdelijk aan iets mee te werken waar ze in geïnteresseerd zijn of erg goed in zijn. Dat kan bv. via volgende kanalen:

- **Werkgroep:**

Als de school of de leerlingenraad een idee of voorstel concreet wil uitwerken (bv. een examenrooster, herinrichting van de speelplaats, een schoolradio, een volleybaltornooi, schoolbal, een multiculturele dag ...), dan kan ze daarvoor een werkgroep oprichten. De werkgroep kan bestaan uit leerlingen en één begeleider of uit een gemengde groep van leerlingen en leerkrachten. Afhankelijk van het thema kunnen ook de directie en ouders hierin worden opgenomen. De kracht van dit systeem is dat alle leerlingen van de school voortdurend de kans krijgen om te participeren en dat zij enkel deelnemen aan activiteiten die hen interesseren en waarin ze denken sterk te zijn. Deze werkgroepen kunnen de kern vormen van de leerlingenparticipatie in een school. De leerlingenraad kan de activiteiten van de werkgroepen opvolgen en zelf voorstellen doen. Als in elke werkgroep één of meerdere leden van de leerlingenraad zetelen, verloopt dit uiteraard een stuk vlotter.

Werkgroepen hoeven niet altijd tijdelijk te zijn, maar kunnen ook een permanent karakter hebben. Leerlingen die geen lid zijn van de leerlingenraad krijgen zo de kans om actief te zijn in een werkgroep rond milieu, sport, pastoraal, cultuur, ...

- **Verbetergroep:**

Een verbetergroep werkt op dezelfde manier als een werkgroep, maar vertrekt vanuit een bepaald probleem. (bv. onvoldoende afspraken tussen leerkrachten i.v.m. huiswerk en toetsen; pesterijen op de speelplaats; overmatige afvalproductie op school ...) De verbetergroep bekijkt het probleem van naderbij en werkt een oplossing uit.

- **Klankbordgroep:**

Wanneer de directie, leerlingenraad, schoolraad of een werkgroep een plan heeft uitgewerkt om een project of vernieuwing op poten te zetten, kan men voor er mee verder te gaan, eerst de mening van de anderen horen via een klankbordgroep. Alle belanghebbenden op school worden uitgenodigd om te komen luisteren naar het voorstel en er hun advies over te geven. Op basis van de reacties en suggesties kan het plan dan worden bijgestuurd en verder uitgewerkt.

2.3.2 Ideeën en voorstellen verzamelen

Volgende voorbeelden hebben als doel te weten te komen wat er leeft bij de andere leerlingen en welke klemtonen zij zouden willen leggen:

- **Enquête**
Alle leerlingen krijgen de kans om op een blaadje papier te schrijven en/of aan te kruisen waar de school of de leerlingenraad volgens hen werk van moet maken. Aan de leerlingen kan ook gevraagd worden of zij bereid zijn hieraan mee te werken. Bij de enquête wordt een korte tekst gevoegd met uitleg over het waarom van de enquête en wordt vermeld wanneer de leerlingen geïnformeerd worden over de resultaten. De verwerking van de ingevulde enquêtes kan eventueel tijdens de lessen wiskunde gebeuren. Achteraf geeft de school of de leerlingenraad ook aan wat er verder met de resultaten zal gebeuren².
- **(Elektronische) ideeënbus**
Op één of meerdere centrale plaatsen op school wordt een bus gezet, of wordt er in elektronische vorm één op de website van de school of leerlingenraad geplaatst. De ideeënbus kan enkel een succes zijn als de leerlingen weten wie de bus leegmaakt, wanneer de ideeën worden bekeken en wat er dan verder mee gebeurt. De ideeën worden bij voorkeur niet anoniem gepost.
- **Open forum**
Enkele keren per schooljaar wordt er een open forum georganiseerd (zie ook punt 4.2). Alle leerlingen kunnen hier vrijwillig aan deelnemen. Een open forum kan zowel tijdens de middagpauze, als tijdens de lessen plaatsvinden. De school of de leerlingenraad kan het initiatief aan de andere leerlingen laten om zelf voorstellen te doen, of er kan naar suggesties of reacties gevraagd worden n.a.v. concrete projecten. Indien er werkgroepen zijn, kunnen zij dit forum organiseren om verslag uit te brengen over hun activiteiten en de leerlingen de kans te geven voorstellen te doen. Ook hier wordt de deelnemers achteraf geïnformeerd over de resultaten.

2.3.3 Leerlingen bevragen over een concreet thema

Een school of leerlingenraad ontwikkelt best een eigen dynamiek en hoeft de leerlingen niet systematisch te raadplegen telkens men een nieuwe activiteit plant of organiseert. Toch is dit in een aantal gevallen nuttig. De school of de leerlingenraad kan op verschillende manieren naar de mening van de leerlingen peilen:³

- **Klasmoment**
Op vaste tijdstippen voorziet de school of de klassenleraar een moment om met de klas dieper in te gaan op concrete vragen. Als de leerlingenraad is samengesteld uit klasvertegenwoordigers kunnen de leerlingen ook enkele punten bespreken die kort daarna in de leerlingenraad op de agenda staan.
- **Schoolreferendum**
Als de school een belangrijke beslissing moet nemen en ze rekening wil houden met de mening van de leerling, kan ze een referendum organiseren. Iedereen krijgt de kans zich voor of tegen een concreet voorstel uit te spreken. Het voorstel handelt over een duidelijk afgebakend thema en is in een ondubbelzinnige vraagstelling gegoten. **De leerlingen kunnen betrokken worden bij**

² De Vlaamse Scholierenkoepel heeft met Vinger in de pap, een vragenlijst voor zowel leerlingen als leraren en directie opgemaakt waarmee de leerlingenraad kan nagaan hoe participatie op school ervaren wordt en bij welke thema's de leerlingen graag meer betrokken zouden worden. Een ander initiatief van VSK is 'Sfeer op school'.

³ De Vlaamse Scholierenkoepel biedt heel wat tips aan op zijn [website](#).

het opstellen van de vragen. De deelnemers worden vooraf goed geïnformeerd en er wordt vooraf bepaald en gecommuniceerd welke gevolgen de bevraging kan hebben. De school en leerlingenraad staan vooraf stil bij de verwachtingen die men bij de leerlingen creëert door een referendum te organiseren. Meer informeel kan men ook gebruik maken van polls (bv. via sociale media of het schoolplatform) om op een eenvoudigere manier na te gaan wat leeft bij de leerlingen.

- **Klassenbezoek**

Elke klas krijgt het bezoek van een lid van de leerlingenraad, die in de klas een idee of vraag toelicht en peilt naar reacties van de leerlingen. Achteraf koppelt iedereen de informatie terug naar de leerlingenraad. Uiteraard neemt dit wel wat tijd in beslag en moeten de directie en leerkrachten ermee akkoord gaan dat hieraan een deel van de les wordt gewijd.

- **Schrijfgesprek**

In een lokaal liggen stukken papier met diverse thema's op. Leerlingen schrijven gewoon op wat ze van elk thema denken en kunnen schriftelijk reageren op elkaar.

- **Speelplaatsbevraging**

Leerlingen spreken willekeurig enkele medeleerlingen aan op de speelplaats over hun mening over een bepaald onderwerp. Dit kan heel informeel, maar ook via een soort babbelbox (een camera waarvoor leerlingen een reactie of boodschap kunnen inspreken).

3 De leerlingenraad

3.1 De regelgeving

Katholiek Onderwijs Vlaanderen vindt een participatieve schoolcultuur met leerlingen, ouders en personeelsleden belangrijk. We kozen ervoor om onze visie op participatie van leerlingen, personeel en ouders en de praktische uitwerking van de verschillende raden (schoolraad, medezeggenschapsraad, pedagogische raad, leerlingenraad, ouderraad) uit elkaar te zetten in verschillende mededelingen:

“Werking formele participatie”

- [Participatiedecreet: de schoolraad](#) (MLER_018);
- [Participatiedecreet: leerlingenraad](#) (MLER_013).

Deze mededelingen lichten de decretale regeling betreffende de schoolraad toe zoals opgenomen in het [decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en in de Vlaamse onderwijsraad](#) (hierna: participatiedecreet). Het decreet is van toepassing op het basis- en secundair onderwijs en verplicht sinds 1 april 2005 de oprichting en de vierjaarlijkse hersamenstelling van de schoolraad. Dat betekent dat de mandaten van de schoolraden die op 1 april 2013 in werking traden op 31 maart 2017 aflopen.”

De regelgeving biedt school- en leerlingenraden heel wat vrijheid. Ze bepalen zelf:

- de wijze van samenstelling (al dan niet via verkiezingen);
- het aantal mandaten;
- de wijze waarop nieuwe leden kunnen toetreden en wanneer een mandaat vervroegd beëindigd wordt;
- of de onderliggende raden leden afvaardigen naar de schoolraad;
- de vergaderfrequentie en agendabepaling;
- of zij externen uitnodigen op de vergadering;

- de manier waarop beslissingen worden genomen;
- de manier waarop zij communiceren met de achterban en met de andere overlegorganen;
- welke overlegbevoegdheden men effectief opneemt (*enkel voor de schoolraad*);
- ...

Het is dan ook mogelijk om binnen het kader van het participatiedecreet de overlegorganen op een schooleigen manier in te vullen.

Omdat de verschillende geledingen voortaan zelf kunnen kiezen op welke manier zij zich organiseren, is het Katholiek Onderwijs Vlaanderen - in tegenstelling tot het verleden - voorstander van het oprichten van onderliggende raden in secundaire scholen die nog geen pedagogische raad, leerlingenraad of ouderraad in de zin van het participatiedecreet hebben. Dat biedt namelijk de volgende voordelen:

- Een eerste oprichting moet via verkiezingen gebeuren. Dit is echter eenmalig en zal in vele gevallen zelfs niet nodig zijn omdat het aantal kandidaten minder of gelijk is aan het aantal toe te wijzen mandaten. Na een eerste oprichting bepalen de onderliggende raden steeds zelf hoe zij zich samenstellen en hoe zij leden afvaardigen naar de schoolraad.
- Uit de evaluatie van het participatiedecreet blijkt dat vele leden van de schoolraad werden afgevaardigd door de onderliggende raden. Dat kan enkel indien deze onderliggende raden zijn samengesteld volgens de modaliteiten van het participatiedecreet. In de praktijk blijkt dit lang niet altijd het geval te zijn. Dat betekent dat heel wat schoolraden niet conform het participatiedecreet zijn samengesteld. Door onderliggende raden conform het gewijzigde participatiedecreet op te richten, verdwijnt deze onduidelijkheid.

3.2 Samenstelling

Het participatiedecreet geeft leerlingenraden de ruimte om zelf de wijze van samenstelling en de organisatie ervan te bepalen via het huishoudelijk reglement. De overheid geeft een lijst met verplichte onderdelen voor het huishoudelijk reglement van leerlingen- en schoolraad, maar laat verder de ruimte aan elke raad om dit zelf verder uit te werken. Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen-model van huishoudelijk reglement bevat al een aantal keuzes met als doel een flexibele en laagdrempelige leerlingenraad⁴.

Deelnemen aan verkiezingen houdt veel leerlingen tegen om zich kandidaat te stellen voor de leerlingen- of schoolraad. Het participatiedecreet verplicht echter niet om verkiezingen te houden (met uitzondering van de eerste samenstelling). We stellen dan ook voor om voor de leerlingenraad geen maximum aantal mandaten vast te leggen, wat verkiezingen overbodig maakt. Wanneer de leerlingenraad daarop leden afvaardigt naar de leerlingengeleding van de schoolraad, zijn ook voor de schoolraad geen verkiezingen nodig.

De leerlingenraad kan er daarnaast ook voor kiezen om jaarlijkse de kans te bieden om zich bij de raad aan te sluiten. Mandaten van vier jaar vragen immers een groot engagement. Aansluitend hierbij kan ook de afvaardiging naar de schoolraad jaarlijks beslist worden.

Nadat de leerlingenraad is samengesteld, worden mandaten toegekend. Aangezien de meeste scholen voortbouwen op de leerlingenparticipatie tijdens de voorgaande jaren, ligt in heel wat scholen

⁴ De verschillende modellen vind je als bijlage bij de mededelingen over het participatiedecreet (zie punt 4.1).

de structuur van de leerlingenraad al in grote lijnen vooraf vast. Toch loont het de moeite om deze jaarlijks in vraag te blijven stellen en na te gaan of alle mandaten aan een reële behoefte beantwoorden. Dit is een goede oefening voor de leerlingen en creëert ook duidelijkheid over de klemtonen die de leerlingenraad wil leggen.

Uiteraard staat het leerlingen- en schoolraden vrij om in het huishoudelijk reglement andere keuzes te maken. Hieronder geven we enkele alternatieven:

- Een samenstelling uit **klasvertegenwoordigers**
Elke klas vaardigt één leerling af naar de leerlingenraad. De klassenleraar organiseert daarvoor (jaarlijks of tweejaarlijks bij het begin van elke graad) verkiezingen in zijn klas. Elke leerling kan zich kandidaat stellen en de leerling met de meeste stemmen wordt afgevaardigd. Op hun beurt kunnen de klasvertegenwoordigers onderling een voorzitter, ondervoorzitter en secretaris kiezen, die samen een kerngroep vormen. Een alternatief kan zijn dat de voorzitter van de leerlingenraad door alle leerlingen rechtstreeks verkozen wordt uit de verschillende klasvertegenwoordigers.
- Een samenstelling met **ministers, burgemeesters en schepenen**
Elke klas organiseert verkiezingen voor een klasvertegenwoordiger, die men burgemeester noemt. Vervolgens organiseert men in elke klas schepenenverkiezingen. Schepenen zijn leerlingen die voor een bepaald thema bevoegd zijn: sport, leefmilieu, onderwijs, pers, cultuur... Nadat de verantwoordelijken op klasniveau zijn aangeduid, zoekt men bij de laatstejaars kandidaten voor de ministerposten op schoolniveau. Deze ministers worden door de laatstejaars verkozen. Ministers werken samen met hun schepenen om hun specifieke thematische werking op te zetten.
In vergelijking met andere modellen vereist deze werkvorm een hogere graad van begeleiding doordat bij voorkeur ieder ministerie door een leerkracht wordt begeleid.
- Een leerlingenraad als **open forum**
Op geregelde tijdstippen wordt een open forum georganiseerd waaraan alle leerlingen vrijwillig kunnen deelnemen. Dit forum krijgt in de eerste plaats de functie van 'markt'. Leerlingen komen met voorstellen en zoeken medestanders om die te realiseren. Daarnaast heeft dit forum ook de opdracht feedback te geven over lopende projecten. Een variant kan zijn dat leerlingen op vrijwillige basis samenkomen en in groepjes van vier of vijf over een aantal vragen discussiëren of dat een leerlingenraad die op een andere manier is samengesteld enkele keren in het schooljaar een open forum organiseert.
Het schoolteam kan een permanente 'agendacommissie' installeren, waar leerlingen de thema's die ze willen aankaarten alvast aankondigen en waar ze gecoacht kunnen worden om een geschikte strategie te hanteren, medestanders te zoeken of aan te sluiten bij bestaande initiatieven.

3.3 Materiële omstandigheden en tijdstip van vergaderen

Als het enigszins mogelijk is - rekening houdend met de aanwezige infrastructuur en het schoolbudget - beschikt de leerlingenraad over een eigen lokaal om te vergaderen. Een eigen lokaal verschaft de leerlingenraad een identiteit en is een uiting van respect voor de eigenheid van de leerlingenraad. Het schoolbestuur voorziet in elk geval in de nodige logistieke ondersteuning.

Het tijdstip waarop de leerlingenraad vergadert, is een andere praktische zorg. De algemene regel is dat de leerlingen zo weinig mogelijk van de lessen missen. Vergaderingen zullen dan ook meestal tijdens de pauzes en na schooltijd worden gepland. Om praktische redenen (bv. een overvolle agenda, de eindfase van een project) kan een afwijking wenselijk zijn. Een vergadering start dan bijvoorbeeld

één lesuur voor de middagpauze of eindigt één uur erna. Deze afwezigheid kan gewettigd worden door de directie. De medeleerlingen houden in dit geval uiteraard de notities bij.

3.4 Financiële en juridische aspecten van de leerlingenraad

De leerlingenraad beschikt voor de uitoefening van zijn decretale bevoegdheden over een zekere onafhankelijkheid tegenover het schoolbestuur. Toch vallen zij in principe onder de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van het schoolbestuur. Het is daarom belangrijk dat steeds duidelijk wordt afgesproken welke initiatieven van de raden in overleg met het schoolbestuur worden genomen en welke niet. In dat laatste geval gebeuren activiteiten buiten het schoolleven en op eigen verantwoordelijkheid.

De middelen waarover de leerlingenraad beschikt, behoren tot de middelen van het schoolbestuur en worden bijgevolg ook opgenomen in de boekhouding van het schoolbestuur. Middelen buiten de boekhouding houden, komt neer op een overtreding van de vzw-wetgeving. Omdat raden soms zelf middelen zullen genereren waarvan ze zelf de bestemming willen bepalen, is het noodzakelijk dat het schoolbestuur en de leerlingenraad afspraken maken over de aanwending van deze middelen. Deze afspraken worden bij voorkeur schriftelijk vastgelegd.

Wij zijn van mening dat het de moeite loont om de leerlingenraad een eigen budget te laten beheeren. De school kan bijvoorbeeld kiezen om in samenspraak met de leerlingenraad een begroting op te stellen. Daarin zijn vooraf vastgelegde uitgaven (het volgen van vormingen, leerlingenkrant, aankoop kantoor materiaal ...) opgenomen. De inkomsten kunnen bijvoorbeeld voortkomen uit een bijdrage die de school ter beschikking stelt of uit activiteiten die de leerlingen zelf organiseren (schoolfuif, subsidie, verkoopactie, uitbaten van een cafetaria...). Aangezien de leerlingen tijd en energie investeren, is het logisch dat zij ook zelf vooraf mogen beslissen wat er met de winst gebeurt. Het schoolbestuur heeft als verantwoordelijke wel het recht om aan de besteding van de winst bepaalde voorwaarden te koppelen. Over deze voorwaarden wordt vooraf met de leerlingen overlegd.

De school kiest zelf of zij voor de inkomsten en de uitgaven van de leerlingenraad een aparte financiële rekening bij de bank creëert. Alleszins dient deze financiële rekening op de naam van de vzw schoolbestuur te staan, eventueel met de toevoeging *Leerlingenraad*. De school kan een begeleider aanwijzen om de opvolging van de begroting van de leerlingenraad en de financiële transacties waar te nemen. Hij kan, eventueel samen met de directie en/of een leerling, volmacht hebben op de financiële rekening van de leerlingenraad. Mits duidelijke afspraken staat dit een zekere autonomie van de leerlingen niet in de weg.

4 Communicatie

Goede communicatie is een cruciaal onderdeel van leerlingenparticipatie en kan het verschil uitmaken tussen een werking voor en door enkele enthousiaste leerlingen en een leerlingenparticipatie die de ganse school bereikt: leerlingen én leerkrachten. Dat is niet altijd even makkelijk. Leerlingen kunnen - net door hun gedrevenheid - zo opgeslokt worden door hun acties dat ze hun oorspronkelijke doelstellingen, hun doelgroep of de andere betrokkenen uit het oog verliezen.

Algemeen pleiten we voor duidelijke procedures. Hoewel leerlingenparticipatie deels organisch moet kunnen groeien en niet altijd volgens vooraf bepaalde structuren moet verlopen, is communicatie te belangrijk om het aan het toeval over te laten. In punt 2 verwezen we uitdrukkelijk naar

het “*samen met alle betrokkenen aan de school bouwen*” en “*het scheppen van mogelijkheden zodat iedereen in verbondenheid naar dezelfde doelen werkt*”. Een goede communicatie kan hiervoor als bindmiddel dienen.

4.1 Interne communicatie van de leerlingenraad

De interne communicatie van de leerlingenraad is in de eerste plaats een kwestie van efficiënt vergaderen.

Een mogelijk scenario. Vergaderen begint met een uitnodiging, die iedereen uiteraard tijdig ontvangt. De uitnodiging bevat de agenda met een korte situering van elk agendapunt. Indien de voorzitter van de leerlingen enige voorbereiding verwacht, wordt dit op de uitnodiging vermeld. Soms is het nodig om begeleidende documenten aan de uitnodiging toe te voegen. De leerlingen weten wie de agenda samenstelt zodat zij zelf ook suggesties kunnen doen.

De voorzitter van de vergadering weet wat elk punt inhoudt en hoeveel tijd dit ongeveer in beslag neemt. Zo kan hij ervoor zorgen dat de agenda niet overladen is en kan hij tijdens de vergadering de timing bewaken. Van elke vergadering wordt een verslag gemaakt. Dit verslag is het eerste agendapunt van de volgende vergadering. Daar vraagt de voorzitter of er nog fouten in staan waarna de leerlingen het goedkeuren. De voorzitter overloopt kort het verslag en geeft uitleg over de opvolging van bepaalde punten, tenzij ze terug op de agenda staan.

Wie tijdens een vergadering het woord wil nemen, geeft een teken aan de voorzitter, die de leerling het woord geeft. Na een discussie rondt de voorzitter het gespreksthema af door bij consensus de beslissing duidelijk te formuleren of - indien er geen consensus is - de tegenstellingen nogmaals te schetsen en indien nodig over te gaan tot een stemming. Dit laatste wordt zoveel mogelijk vermeden. Grote projecten kunnen toegewezen worden aan een peter of meter. Deze leerling is verantwoordelijk voor het project, volgt alle acties op en brengt geregeld verslag uit. Tijdens de vergadering probeert de voorzitter iedereen bij het gesprek te betrekken.

De leerlingenraad besteedt zorg aan het schrijven van het verslag. Dit verslag kan immers ook de andere leerlingen, leerkrachten en directie informeren over de activiteiten van de leerlingenraad. In een goed verslag vindt de lezer een samenvatting van de vergadering terug en een overzicht van wat beslist werd. De verslaggever noteert duidelijk wie wat tegen wanneer moet doen. Dit to-do-lijstje kan ook op het einde van het verslag vermeld of herhaald worden. Nadat de voorzitter een eerste versie van het verslag heeft nagelezen en goedgekeurd, wordt dit zo snel mogelijk aan iedereen bezorgd.

Dit klinkt allemaal vrij ernstig en formeel. Toch hoeft dit niet te betekenen dat de vergaderingen van de leerlingenraad volgens een strak kader verlopen waarbij iedereen zijn vaste rol te spelen heeft. Ook als de hoger vermelde tips gevolgd worden, kan de leerlingenraad in een ontspannen sfeer vergaderen. Het kan daarbij helpen om bepaalde thema's op een originele manier te bespreken (brainstormen in kleine groepjes, het verzamelen van ideeën op een grote flap, stellingenspel ...) en om af en toe een ludiek moment in te lassen (rollenspel, uitbeelden van situaties ...). Een minimum aan afspraken over procedures is echter nodig om resultaten te behalen en om niet te vervallen in een praatbarak. Dit geldt niet alleen voor de interne communicatie, maar voor de ganse werking van de leerlingenraad en bij uitbreiding voor de leerlingenparticipatie in zijn geheel.

Het huishoudelijk reglement is een geschikt instrument om enkele afspraken over het verloop van de vergaderingen op te nemen.

4.2 Communicatie naar alle leerlingen

Het succes van de leerlingenparticipatie kan deels worden afgemeten aan hoe goed de communicatie met de leerlingen is. Deze communicatie verloopt in twee richtingen. Enerzijds weten de leerlingenraad, werkgroepen ... wat er leeft bij de andere leerlingen. Anderzijds informeren leerlingen die hun medeleerlingen vertegenwoordigen hen over hun plannen en activiteiten. De **leerlingenraad** heeft tegenover alle leerlingen een informatieplicht over de eigen activiteiten en standpunten en over de wijze waarop hij zijn bevoegdheden uitoefent.

Pas als de andere leerlingen merken dat er echt wel wat beweegt - en er rekening wordt gehouden met de achterban - zullen ze enthousiast zijn en een eigen engagement overwegen. De vaststelling dat het sowieso onmogelijk is om alle leerlingen bij de leerlingenparticipatie te betrekken, versterkt alleen maar de noodzaak om op zijn minst iedereen te informeren. Bij de communicatie met de andere leerlingen dient extra aandacht te gaan naar de leerlingen van de eerste graad. Zij blijken immers veel minder op de hoogte van (de werking van) hun leerlingenraad dan de leerlingen van de hogere graden.

Het verzamelen van ideeën en voorstellen van andere leerlingen (via enquête, ideeënbuis, open forum, tafel) en het bevragen van leerlingen over een concreet thema (via een klasmoment, schoolreferendum, klassenbezoek) kwamen eerder al aan bod. De klemtoon ligt bij deze activiteiten namelijk eerder op het participeren van de andere leerlingen.

Wat de **leerlingenraad** betreft, kan het al een belangrijke stap zijn om bij aanvang van elk schooljaar alle leerlingen te informeren over wat de leerlingenraad precies doet. Tijdens het schooljaar kunnen de verwezenlijkingen beklemtoond worden. Om de betrokkenheid van alle leerkrachten te verhogen, worden ook zij hierover best geïnformeerd. Leerlingen worden geïnformeerd over wie welke bevoegdheden heeft en wat de eigen inbreng kan zijn.

Leerlingen hebben recht op informatie over de plannen en activiteiten van de leerlingenraad. Dit begint met het voeren van promotie voor activiteiten. Een aantal scholen maakt er zelfs een punt van om aan elke activiteit een luik publiciteit te koppelen zodat iedereen weet wat er staat te gebeuren. Naast het vooraf reclame maken voor activiteiten is het al even belangrijk om leerlingen achteraf te informeren en als het even kan de realisaties van de leerlingenraad goed in de verf te zetten. Als iets in de school ten goede veranderd is mede dankzij de leerlingenraad, mag dit absoluut beklemtoond worden. Hier wordt soms te snel aan voorbijgegaan en te weinig in geïnvesteerd. Nochtans is dit cruciaal om de andere leerlingen te overtuigen van het belang van de leerlingenraad en hen hiervoor enthousiast te maken.

Volgende communicatiekanalen kunnen voor beide doeleinden ingezet worden. Toch mag hierin niet overdreven worden en moet de 'nieuws waarde' groot genoeg zijn als de leerlingenraad hiervoor extra inspanningen doet. Niet alles is even belangrijk en wanneer de communicatie van de leerlingenraad voortdurend extra tijd opeist, bestaat het risico dat de aandacht van leerlingen en leerkrachten verslapt en de belangrijkste boodschappen hun doel missen.⁵

- **Verslag**

Elke leerling krijgt de kans om het volledige verslag van de leerlingenraad in te kijken. Het verslag kan in elke klas en aan de valven opgehangen worden en op de website van de school of leerlingenraad worden geplaatst. Toch zullen vele leerlingen dit verslag niet lezen. Om hieraan

⁵ Je vindt hierover ook meer informatie op de [website van de Vlaamse Scholierenkoepel](#).

tegemoet te komen, kan een ‘verslag op maat’ opgesteld worden: een korte lijst van de punten die de leerlingen of leerkrachten echt interesseren, met een woordje uitleg erbij. Dit verslag kan vervolgens in een opvallende vorm worden gegoten (bv. als een menukaartje op de tafels in de refter) en/of op een opvallende plaats worden gehangen (bv. aan de ingang van de refter). Een andere optie is om tijdens de lessen enkele minuten stil te staan bij wat besproken werd in de leerlingenraad. Dit kan gebeuren samen met de klassenleraar of telkens op een ander moment.

- **Website en elektronische nieuwsbrief**

Op de schoolwebsite kan gerust ruimte gereserveerd worden voor het verslag en de aankondiging van activiteiten van de leerlingenraad. Aan de website kan een elektronische nieuwsbrief gekoppeld worden waarop leerlingen, leerkrachten en ouders kunnen intekenen. (Twee)maandelijks stuurt de leerlingenraad een e-mail met de kalender voor de komende maand (geplande activiteiten, vergaderdata van de leerlingenraad en werkgroepen ...) en een overzicht van de activiteiten die achter de rug zijn (m.i.v. een kort verslag, foto's ...).

- **Schoolplatform en sociale media**

Leerlingen kunnen de bestaande digitale platformen en netwerken gebruiken om te communiceren over de leerlingenparticipatie en activiteiten die voor en door leerlingen georganiseerd worden. Scholen met een eigen communicatieplatform kunnen overwegen om dat naar voor te schuiven voor de communicatie met en tussen leerlingen. Dat is echter niet vanzelfsprekend wanneer dat kanaal door de leerlingen zelf weinig gebruikt wordt. Leerlingen krijgen dan ook beter de ruimte om zelf de digitale kanalen te kiezen die het meest geschikt zijn om de doelstellingen van de communicatie te bereiken (bv. een fanpagina van de leerlingenraad op Facebook). Een belangrijk element is of leerlingen er zelf actief aan kunnen deelnemen.

- **Kalender**

De leerlingenraad verspreidt maandelijks een kalender waarin de vergaderingen en andere activiteiten van de leerlingenraad worden aangekondigd.

- **Affiches, spandoeken, sandwichborden**

De leerlingenraad moet zichzelf in de bloemetjes durven zetten. Als de leerlingenraad bijvoorbeeld voor een nieuwe inrichting van de speelplaats heeft gezorgd, kan men bijvoorbeeld zorgen voor een grote strik rond de nieuwe aanwinsten, een dj die tijdens een middagpauze plaatjes draait en een groot spandoek waarop staat: “De leerlingenraad heeft het weer gedaan!”

- **Schoolradio**

Tijdens de middagpauze draait een aantal leerlingen plaatjes op de speelplaats. Tussen de nummers door is er nieuws uit de leerlingenraad en wordt reclame gemaakt voor nieuwe activiteiten. Schoolradio hoeft niet elke dag te zijn, maar kan bijvoorbeeld eenmaal per week. Voor de keuze van de muzieknummers is telkens een andere klas verantwoordelijk.

- **School- of leerlingenkrant**

Als de school een schoolkrant heeft, kan de school hierin een vaste rubriek voorzien voor de leerlingenraad. Als enig communicatiemiddel schiet dit te kort omdat het aantal publicaties per jaar meestal te laag ligt. Sommige leerlingenraden maken zelf een eigen krant, al vraagt dit heel wat energie, tijd en enthousiasme. Een eerste bekommernis is dan ook om een uitgebreide redactie samen te stellen. Een vertegenwoordiging van alle leerjaren zorgt voor de nodige continuïteit. Uiteraard krijgen alle leerlingen de kans zelf in de pen te kruipen en een bijdrage te leveren.

- **Teaser**

Een marketingtruc waarbij een opvallende actie een mededeling voorafgaat. Het doel is de doelgroep te prikkelen zodat de uiteindelijke boodschap veel aandacht krijgt. Toegepast op leerlingenparticipatie kunnen bijvoorbeeld ongewone voorwerpen verspreid worden over de

school, die iets te maken hebben met de actie die de leerlingenraad wil aankondigen (bv. pluche beesten, speelgoedautootjes ...). Iedereen op school zal zich afvragen wat er gebeurt. Als na enkele dagen de eigenlijke boodschap verschijnt (bv. uitbreiding van het aanbod gezelschapsspellen tijdens de middag), is men verzekerd van de nodige aandacht. Gezien de grote zichtbaarheid van dergelijke actie bespreken de leerlingen hun plannen best vooraf met de directie en een begeleider.

4.3 Communicatie met directie, leraren, ouders en externen

Een gestroomlijnde communicatie met directie en leerkrachten zorgt ook bij hen voor een grotere betrokkenheid. Die is nodig omdat de directie en leerkrachten sowieso betrokken partij zijn én omdat het welslagen van een aantal activiteiten - en van de leerlingenparticipatie in het algemeen - voor een deel van hun houding tegenover o.a. de leerlingenraad. Een constructieve houding is dan ook de logica zelf. Bovendien kunnen directie en leerkrachten ook zelf praktische ideeën en nuttige tips aanreiken en kunnen zij samen met de leerlingenraad bekijken hoe nieuwe voorstellen gerealiseerd kunnen worden. De communicatie verloopt m.a.w. in twee richtingen.

Een aantal communicatiekanalen die de **leerlingenraad** aanwendt om de andere leerlingen te informeren, kan eveneens ingezet worden om de directie en leerkrachten informatie te geven. Dat geldt in de eerste plaats voor de verslagen van de leerlingenraad. Deze worden systematisch aan de directie en leerkrachten bezorgd zodat zij voortdurend op de hoogte zijn. Daarnaast kan de leerlingenraad gebruik maken van de bestaande overlegstructuren (schoolraad, directieraad, pedagogische raad, oudercomité, ouderraad ...) om hun plannen toe te lichten of advies in te winnen⁶.

De **directie** heeft een centrale en beslissende rol in de school. Aangezien haast alle beslissingen langs hem/haar passeren, is het logisch dat de leerlingen veelvuldig met de directie overleggen. De leerlingen kunnen bv. net voor de leerlingenraad even langsgaan om te polsen wat hij van de agenda denkt of net na de leerlingenraad samen met hem het verslag bespreken. Naast het verslag ontvangt hij altijd vooraf de agenda van een leerlingenraad **en zal hij dikwijls een ondersteunende rol hebben bij de opmaak ervan**. De directie maakt geen deel uit van de leerlingenraad, maar kan wel af en toe vergaderingen bijwonen. Als de raad zijn fiat nodig heeft om een plan uit te voeren, kan men soms tijd winnen door de directie op de vergadering uit te nodigen.

Omgekeerd moet de directie ook zelf kunnen voorstellen om op een vergadering aanwezig te zijn om iets te vragen of mee te delen. In al deze gevallen zijn het de leerlingen zelf die de communicatie verzorgen en treedt een begeleider niet op in de plaats van de leerlingen. In het begin van het schooljaar kan afgesproken worden hoe de communicatie tijdens het schooljaar zal verlopen. Het succes van deze overlegmomenten zal voor een groot stuk afhangen van de openheid en de mate waarin alles bespreekbaar is. **De directie bepaalt zelf hoe zij ervoor zorgt dat zij toegankelijk is voor leerlingen. Initiatieven als een open deur of een regelmatige gezamenlijke lunchpauze verlagen de drempel om namens de leerlingen vragen of voorstellen aan te brengen.**

Ook goede contacten met de **leerkrachten** zijn belangrijk. Naast het verspreiden van het verslag (bv. door het steeds op dezelfde plaats in het lerarenlokaal op te hangen en het op de schoolwebsite te plaatsen), kan dit verslag een vast agendapunt zijn op de directieraad (directie, leerkrachten en het andere personeel) de pedagogische raad of personeelsvergaderingen. De school kan ook over-

⁶ De Vlaamse scholierenkoepel biedt op haar [website](#) ondersteuning aan leerlingen die in de schoolraad zeten.

wegen de leerlingen één keer per maand een zitje te geven in deze vergadering zodat hun voorstellen daar besproken kunnen worden. Of men kan ervoor kiezen om dit ad hoc te beslissen van zodra sprake is van projecten die grote gevolgen hebben voor alle leerkrachten, zoals bv. evaluatie van leerkrachten door leerlingen.

Vaak zullen de contacten met de leerkrachten en de ouders via de **schoolraad** verlopen, waar alle geledingen samen vergaderen. Het verslag van de leerlingenraad kan ook hier aan bod komen. Het is goed als er een band is tussen beide raden, bv. doordat de leerlingenraad leden afvaardigt naar de schoolraad. Zo vermijdt men parallelle circuits. Schoolteams kunnen de interactie tussen de verschillende geledingen stimuleren (bv. door in te zetten op contacten buiten de vaste vergaderdata) en de uitwisseling en doorstroom van informatie tussen de raden onderling en met hun respectieve achterban faciliteren (bv. door het schoolplatform hiervoor open te stellen).

Tijdens vergaderingen van de schoolraad kunnen de andere geledingen ook zelf onderwerpen aanbrengen die relevant zijn voor de leerlingen. En ook de leerlingenraad kan zelf thema's op de agenda plaatsen. Dit biedt kansen, al brengt dit ook extra werk en verantwoordelijkheid met zich mee. Een grondige dossierkennis en stevige argumenten helpen om de stem van de leerlingen tijdens discussies te laten weerklinken en om een eigen voorstel te verdedigen. Een andere tip is dat kritiek op andermans voorstellen veel sterker is wanneer men dadelijk een constructief alternatief als oplossing naar voor schuift. Maar zelfs los daarvan bieden de leerlingen steeds een meerwaarde omdat zij door hun specifieke invalshoek informatie in de vergadering brengen waar enkel zij over beschikken. Het is belangrijk dat alle leden van de schoolraad dit zo bekijken en naar waarde weten te schatten. Van de directie, leerkrachten en ouders kan voorts een inspanning verwacht worden om erg technische informatie 'verteerbaar' te maken voor de leerlingen en indien nodig te herformuleren. De schoolraad kan iemand aanduiden om over de toegankelijkheid van de gesprekken te waken. De lijst van thema's die langs de schoolraad moeten passeren blijft echter lang, al kan de schoolraad zelf beslissen om voor bepaalde (technische) dossiers af te zien van zijn overlegbevoegdheid.⁷

Als blijkt dat de leerlingen overvraagd worden en een afkeer voor de schoolraad dreigt, kan naar een tussenoplossing gezocht worden. Een school kan er bv. voor kiezen de voor de leerlingen meest relevante onderwerpen vooraan op de agenda te plaatsen en hen de vrijheid te geven om de vergadering vroeger te verlaten. Dit geldt ook voor agendapunten waarover gestemd moet worden.

Voor sommige projecten (bv. verfraaiing van de speelplaats, organiseren van een buitenschoolse activiteit, schoolfuij ...) kan het beter zijn om zich rechtstreeks te wenden tot de **ouderraad**. Dit kan nuttig zijn als de leerlingen op zoek zijn naar logistieke of financiële ondersteuning of als het akkoord van een grote meerderheid van de ouders gewenst is.

Extern kunnen vooral contacten met andere leerlingenraden leerrijk zijn. De leerlingen kunnen tijdens deze overlegmomenten ervaringen uitwisselen, nieuwe ideeën opdoen, luisteren hoe het er in andere scholen aan toegaat en samen acties opzetten. De scholengemeenschap biedt alvast een forum om verschillende leerlingenraden rond de tafel te brengen en samen activiteiten te organiseren (bv. rond verkeersveiligheid of een gezamenlijke activiteit na de examens). Een andere mogelijkheid is om in te pikken op het aanbod van de Vlaamse Scholierenkoepel (zie punt 9).

⁷ Mededeling "[Participatiedecreet: de schoolraad](#)" (MLER_018), punt 3.1.2.

5 Begeleiding van leerlingenparticipatie

In de vorige punten verwezen we al enkele keren naar de begeleider van de leerlingenraad of van andere initiatieven rond leerlingenparticipatie. Meestal zijn hiervoor één of meerdere personeelsleden verantwoordelijk. Deze begeleider is een erg belangrijke schakel in de werking van de leerlingenparticipatie. Het is essentieel dat de begeleider er zelf volledig achter staat, dat hij tijd wil en mag investeren in de leerlingenraad en dat de leerlingen zelf ook in hem geloven. Hij is een vertrouwenspersoon voor de leerlingen die sterk betrokken is op hun leefwereld.

Uiteraard gaat het vooral ook over de manier waarop de begeleider de leerlingenparticipatie ondersteunt. Hieronder formuleren we een aantal tips en aandachtspunten:

- ***De eigen rol verduidelijken***

Leerlingen hebben bepaalde verwachtingen t.o.v. de begeleider, die zelf ook een idee heeft over de invulling van zijn rol. Een open gesprek hierover creëert duidelijkheid zodat de begeleider en de leerlingen weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. Een gespreksonderwerp zal zeker zijn in welke mate de inhoud van de gesprekken vertrouwelijk blijft. De leerkracht legt best de nodige discretie aan de dag door de toon en inhoud van de gesprekken die hij met leerlingen voert, voor zichzelf te houden. Op momenten dat dit niet mogelijk is, raadpleegt hij de leerlingen daarover en krijgen ze bijvoorbeeld de kans om alleen te vergaderen. Naast het verduidelijken van de eigen rol t.a.v. de leerlingen kan het nuttig zijn hetzelfde te doen t.a.v. de andere leerkrachten van de school.

Aangezien de *leerlingenraad* in de eerste plaats van de leerlingen is, moet ook duidelijk worden dat de begeleider van die raad geen loopjongen of organisator is, maar dat de leerlingen zelf alle taken zullen moeten opnemen die dit engagement met zich meebrengt.

- ***'Chaos' is normaal***

De bijeenkomsten van de leerlingen zullen geregeld wat rommelig verlopen. Dat moet in veel grotere mate aanvaardbaar zijn dan in de klas. De leerlingen zelf zullen dit vaak als veel minder storend ervaren dan sommige leerkrachten. Het is pas wanneer de chaos verhindert dat er resultaten worden geboekt of als de chaos vanuit een negatief gevoel (bv. voortdurend afreageren op de school) ontstaat, dat de leerkracht ingrijpt. Bij het brainstormen, plannen maken en voorstellen doen is chaos af en toe nodig. Het is pas in een volgende fase dat de begeleider stapsgewijs structuur kan aanbrengen in de mengelmoes van voorstellen en ideeën. Zo kan hij mee sturen zonder zich inhoudelijk te bemoeien. De bedoeling is wel dat hij na verloop van tijd zelf minder stuurt en de groep of de voorzitter deze taak spontaan overneemt. Hoofdzaak is dat de begeleider er voor de leerlingen is wanneer zij hem nodig hebben.

- ***Motivatie van de leerlingen***

Niet alle leerlingen zijn even gemotiveerd. De begeleider kan niet anders dan dit aanvaarden en te starten met wat wel aanwezig is. Als bv. de leerlingenraad niet meer is dan een klachtenbank of een organisator van fuiven en feestjes, kan de begeleider er in eerste instantie mee voor zorgen dat het een goede klachtenbank is en dat de feestjes goed georganiseerd zijn. Beetje bij beetje kan hij de ambities proberen te verleggen.

- ***Aandacht voor succeservaringen***

Aansluitend bij het vorige punt, kunnen we stellen dat ambities groeien vanuit succeservaringen. Dit geldt voor alle leerlingen, maar in het bijzonder voor leerlingen die al heel wat negatieve ervaringen met de school achter de rug hebben. Voor hen kan leerlingenparticipatie een kans zijn om terug in zichzelf en in de school te geloven. Het helpt daarbij om de lat vooral in het begin niet te hoog te leggen en om elke verwezenlijking sterk in de verf te zetten. Aandacht voor deze succeservaringen is één van de kerntaken van de begeleider. Het kan helpen om mee

te zorgen voor enkele in het oog springende successen op korte termijn. Een hervorming van het schoolreglement is minder snel geregeld dan een blitse rubriek in de schoolkrant.

Een andere manier om de motivatie van de leerlingen te verhogen is om plezier en werk te combineren door bijvoorbeeld een weekenduitstap in te lassen of eens buiten de schoolgebouwen te gaan vergaderen. Maar ook tijdens de leerlingenraad moet er ruimte zijn voor ontspanning door een toffe sfeer te creëren. De begeleider zoekt naar een evenwicht tussen plezier (thema bespreken vanuit een originele invalshoek, ludieke momenten) en doelgericht werken. En vindt niet elke leerling het leuk om op het einde van het schooljaar een afscheidscadeau te krijgen als blijk van waardering voor het geleverde werk, bv. een fietsuitstap met barbecue of pizzamiddag met de ganse leerlingenraad?

- **Zorg voor continuïteit**

Het is jammer als de kennis die wordt opgebouwd, verloren gaat door het grote verloop van leerlingen. De begeleider kan trachten om enige continuïteit in te bouwen door jonge leerlingen al vroeg te betrekken (en mee verantwoordelijkheid te laten dragen) en de oudste leerlingen de kans te geven jongere leerlingen te coachen. Een voorbeeld van een verregaand systeem is in de leerlingenraad te kiezen voor een ondervoorzitter van het 2de leerjaar van de tweede graad die in het 1ste leerjaar van de derde graad voorzitter wordt en in het 2de leerjaar van de derde graad de volgende voorzitter coacht.

- **Leerlingen informeren over de structuur van de school/scholengemeenschap en externe partners**

Zowel om resultaten te bereiken als om goed te communiceren, is voldoende inzicht in de werking van de school/scholengemeenschap en externe partners noodzakelijk. Door informatie te geven, krijgen de leerlingen ook een beter zicht op de haalbaarheid van hun voorstellen. Om te weten wie wat doet en hoe groot de speelruimte is, kan de begeleider de leerlingen informeren over:

- de bevoegdheden van de leerlingenraad;
- instanties in de school waarmee de raad voor bepaalde thema's kan/moet onderhandelen of samenwerken: schoolbestuur, schoolraad, directies of directieraden, graadcoördinator, pedagogische raad, ouderraad of oudercomité, vereniging van oud-leerlingen ...;
- personeelsleden die voor bepaalde thema's verantwoordelijk zijn: secretariaatspersoneel, sportverantwoordelijke, leerlingenbegeleider ...;
- CLB of externe instanties als de gemeentelijke jeugdraad, de Vlaamse Scholierenkoepel ...

- **Diverse soorten perspectief leren zien**

Het standpunt dat iemand inneemt, is steeds voor een deel te verklaren vanuit de rol die iemand inneemt. Als de begeleider er in slaagt de leerlingen van dit fenomeen bewust te maken, zullen zij de standpunten van directie en leerkrachten beter kunnen kaderen en er beter op kunnen inspelen. Daarnaast zullen ze vlugger erkennen dat ook hun eigen kijk individueel gekleurd is.

- **Zichtbaar maken dat men rekening hield met de mening van anderen**

We schreven al dat directie en leerkrachten inhoudelijk een inbreng kunnen hebben in de **leerlingenraad**. Vanuit tactisch oogpunt is het een goede zaak om bij het formuleren van voorstellen of adviezen hiermee rekening te houden en ervoor te zorgen dat dit herkenbaar aanwezig is. De begeleider kan er op toezien dat dit gebeurt. Zo kweekt men goodwill bij leerkrachten en directies en verhoogt de kans dat de leerlingen op hun beurt de nodige erkenning krijgen.

- **Reflecterend vermogen van de leerlingen verhogen**

Leerlingen moeten zelf leren nadenken over de acties die ze ondernemen, de werking van hun vergaderingen en de effecten die ze teweegbrengen. Zo krijgen ze een instrument tot bijsturing

en ontstaan nieuwe ideeën. Door de leerlingen geregeld goede vragen te stellen, kan het reflecteren na een tijdje een natuurlijke reflex van de leerlingen worden. Op het einde van het schooljaar kan een uitgebreider evaluatiemoment worden ingelast.

- ***Aandacht voor leeftijd van de leerlingen***

De leeftijd van de leerlingen speelt mee bij de begeleiding door de leerkracht. Algemeen kunnen we stellen dat hij leerlingen van de eerste graad iets meer zal sturen en zelf informatie geven dan leerlingen van de hogere leerjaren.

- ***Aandacht voor brede diversiteit***

Het is niet evident om alle leerlingen te bereiken en bij de leerlingenparticipatie te betrekken vanwege de groeiende culturele, sociale en etnische diversiteit. Om alle leerlingen aan te spreken, zal de begeleider, samen met het hele schoolteam, leerlingen actief moeten uitnodigen, extra aandacht geven om iedereen aan het woord te laten en nagaan of de huidige werkwijze volstaat om alle leerlingen te bereiken. Daarnaast kan men leerlingen ook aanzetten om bij de keuze van thema's en activiteiten steeds te proberen alle medeleerlingen te bereiken.

- ***Aandacht voor de drempel die vergaderingen voor leerlingen kunnen vormen***

Zonder duidelijke afspraken lopen vergaderingen het risico hun doelstellingen niet te bereiken en een frustrerende ervaring te worden voor alle betrokkenen. De begeleider kan een belangrijke rol opnemen bij het expliciteren van de doelstellingen en afspraken en eventueel ook signaleren wanneer men afwijkt van het onderwerp, de voorziene tijd overschrijdt, moet overgaan tot de conclusies ...

6 Welke thema's kunnen aan bod komen?

Eerder stelden we al dat in principe alles bespreekbaar is. Het is echter onmogelijk om alles op de agenda te plaatsen, laat staan alles even uitgebreid te behandelen. De leerlingen zullen keuzes moeten maken en kunnen daarbij rekening houden met volgende argumenten:

- Welke prioriteiten willen zij zelf leggen? Omdat de motivatie voor zelfgekozen thema's hoog zal zijn, kan het vastleggen van prioriteiten bij het begin van het schooljaar de start betekenen van een goede werking. Tijdens het schooljaar kunnen altijd thema's geschrapt of toegevoegd worden.
- Leerlingen zullen vragen krijgen van leerkrachten en directie om een activiteit te organiseren of advies uit te brengen over bepaalde thema's. Als deze op de schoolraad ter sprake komen, worden ze het best ook besproken op de leerlingenraad. Toch gaven we eerder al aan dat gezien de mogelijk overvolle agenda van de schoolraad naar een tussenoplossing kan worden gezocht waarbij de leerlingen niet alle thema's even intensief opvolgen. De keuze hiervoor ligt uiteraard bij hen.
- Hierbij aansluitend is het goed dat er een zeker evenwicht is tussen het adviseren van en overleggen met directie en leerkrachten en het organiseren en animeren van activiteiten.
- Hieronder vindt u een lijst van thema's die tijdens het schooljaar aan bod kunnen komen. De lijst heeft niet de ambitie volledig te zijn en wil in de eerste plaats een inspiratiebron zijn. De meeste thema's spreken voor zich, een aantal lichten we kort toe.

Regelgeving in de school

- **Schoolreglement**

De belangrijkste regelgeving vinden we terug in het schoolreglement. Wijzigingen in het schoolreglement moeten sowieso overlegd worden in de schoolraad, maar ook los daarvan is een bespreking in bv. de leerlingenraad erg nuttig. Om hier tijdens het schooljaar niet te veel tijd aan

te besteden, kunnen discussiepunten opgespaard worden om tijdens een vast moment op het einde van het schooljaar te bespreken.

Leerwereld van de school

- Open leerlingenbesprekingen: de leerlingen krijgen hun rapport vooraf en bespreken dit met de begeleidende klassenraad. Dit is enkel mogelijk na een goede voorbereiding die duidelijk maakt wat van iedereen verwacht wordt, wat kan en wat niet kan (b.v. persoonlijke conflicten bespreken).
- Leerlingenoriëntering en -begeleiding
- Studieaanbod
- Duur en tijdstip stageactiviteiten
- Examenroosters
- Geïntegreerde proef
- Persoonlijk werk van de leerling
- Dagindeling
- ...

Leefwereld van de school

- Pastoraal
- Cultuur, met ruimte voor de uitingsvormen die de leerlingen zelf verkiezen
 - Een poëzie-, dans- en theaterweek
 - Workshops
 - Een muziektfestival met randanimatie.
- Sociale acties (Amnesty International, Kom op tegen Kanker, Broederlijk Delen, Vredeseilanden, sponsortocht ...)
- Feesten
- Schoolkosten⁸
- Beleid over leefregels op school
- Gezondheid (samenstelling menu refter, gezond ontbijt, drinkwaterfontein, toiletten, rookstop-cursus)
- Extra-murosactiviteiten
- Infrastructuur (speelplaats, refter ...)
- Gebruik van de kapel of stille ruimte (door leerlingen met andere geloofsovertuigingen?)
- Anti-pestbeleid
- Schoolkrantje en website
- Anti-drugsbeleid
- (Verkeers)veiligheid
- ...

⁸ Je vindt hierover meer informatie in de mededeling "[Bijdrageregeling voor de ouders in de kosten van het secundair onderwijs](#)" (MLER_133).

7 Aandacht voor leerlingen van de eerste graad

Aangezien elke leraar tijdens zijn lessen rekening houdt met de leeftijd van de leerlingen, is het nodig dat ook de leerlingenparticipatie hierbij stilstaat. Leerlingen van verschillende leeftijden hebben verschillende interesses en vaardigheden en vragen een andere begeleiding. Algemeen stellen we dat leerlingen ook moeten 'leren' participeren.

Deze extra aandacht is in de eerste plaats een taak voor de begeleider:

- De begeleider stuurt meer en geeft zelf meer informatie dan bij oudere leerlingen. Indien er een aparte vergadering is, kan hij overwegen om die zelf te leiden. Hij kan ook mee instaan voor het uitnodigen van de leerlingen en het samenstellen van de agenda. In de hogere leerjaren zullen de leerlingen dit meer voor hun rekening nemen en is de begeleider meer een deelnemer van de bijeenkomsten.
- Aangezien de leerlingen van de eerste graad minder op de hoogte zijn van de leerlingenraad en zijn activiteiten, wordt er extra op toegekeken dat zij hierover voldoende geïnformeerd worden. Dit kan door hierover in het begin van het schooljaar in elke klas uitleg te geven en extra aandacht te schenken aan het bespreken/bezorgen van de verslagen.
- Om de kloof tussen de leerlingen en de begeleider en directie zo klein mogelijk te maken, zijn persoonlijke contacten erg belangrijk. Een informele babbel, even polsen wat de leerlingen willen, het zijn vaak kleine stapjes in het creëren van een participatief schoolklimaat.
- De begeleider heeft bij deze leerlingen nog meer oog voor de aanwezigheid van vergader- en gespreksvaardigheden.

Betekent dit dat de leerlingen van de eerste graad ook best een *aparte leerlingenraad* hebben? Er zijn zowel argumenten voor als tegen. Een aparte leerlingenraad heeft als voordeel een hogere betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de leerlingen. Als blijkt dat de leerlingen van de eerste graad duidelijk andere interesses hebben dan de leerlingen van de hogere graden, biedt een aparte leerlingenraad uiteraard meer mogelijkheden voor een eigen invulling wat betreft de thema's en de wijze waarop de leerlingen participeren. Algemeen gesteld zullen leerlingen van de eerste graad eerder een voorkeur hebben voor erg concrete thema's.

Het nadeel van een aparte leerlingenraad is dat hij als het kleine broertje kan worden gezien en dat de leerlingen door het gebrek aan interactie met oudere leerlingen ook niet van hun kennis en expertise kunnen profiteren. Afhankelijk van de grootte van de school kan een tussenvorm overwogen worden, waarbij een overkoepelende leerlingenraad ook ruimte laat voor initiatieven waarbij enkel leerlingen van de eerste graad betrokken zijn. Een andere mogelijkheid is om in een aparte leerlingenraad de rollen van voorzitter en secretaris toe te wijzen aan leerlingen van de hogere leerjaren. Zij maken bij voorkeur ook deel uit van de leerlingenraad van de tweede en/of derde graad zodat er nog makkelijk gezamenlijk projecten kunnen opgestart worden.

8 Vorming van leerlingen en leerkrachten

Vorming draagt op verschillende manieren bij tot de goede werking van de leerlingenparticipatie in het algemeen en de leerlingenraad in het bijzonder. Vorming over gespreks- en vergadervaardigheden en over het plannen van projecten zorgt bv. voor een efficiënte werking van de leerlingenraad. Een vorming kan ook het groepsgevoel van de leerlingenraad verhogen, zeker als hiervoor bijvoorbeeld een volledige dag of weekend voor wordt uitgetrokken.

De Vlaamse Scholierenkoepel ondersteunt leerlingenparticipatie op school op verschillende manieren:

- Door vorming te geven aan de leerlingen van de leerlingenraad (rond vergadertechnieken, communicatie ...).
- Door vormings- en uitwisselingsevenementen te organiseren voor leerlingen in de leerlingenraad of schoolraad, en hun begeleiders.
- Door schoolteams intensief te coachen met een trajectbegeleiding.

Op [de website](#) zijn heel wat handige tips en een uitgebreid aanbod aan publicaties en gadgets voor leerlingenraden terug te vinden.

De **pedagogische begeleidingsdiensten** hebben de voorbije jaren expertise opgebouwd om de leerlingen van de leerlingenraad of de begeleider te ondersteunen. Een school kan steeds navraag doen bij de eigen pedagogische begeleidingsdienst.

De kinderrechtencoalitie Vlaanderen geeft in een publicatie [Kinderrechteneducatie in het onderwijs](#) een aantal aanbevelingen en getuigenissen die inspiratie kunnen bieden voor de eigen werking.

De **school** zelf kan extra stappen zetten door bv. alle leerlingen tijdens de lessen Nederlands te trainen in communicatievaardigheden. De leerlingenbegeleider of begeleider van de leerlingenraad kan voor de leerlingen van de leerlingenraad nog in een extra luik voorzien als uitbreiding. Scholen die bereid zijn een extra inspanning te leveren, kunnen ook zelf een vormingsdag in elkaar boksen. De begeleidende leerkracht kan bijvoorbeeld samen met enkele leerkrachten Nederlands in het begin van het schooljaar een halve dag samenstellen die kan bestaan uit een sessie over vergadertechnieken, een rollenspel, een stellingenspel en/of een simulatie-oefening als voorbereiding op een nieuw project in de school (bv. gezonde voeding, een nieuw schoolgebouw). De vorming kan ook aangewend worden om de structuur van de leerlingenraad verder vorm te geven en een voorlopig programma voor het komende werkjaar samen te stellen. Dit meer ernstige werk kan worden afgewisseld met teambuildingsactiviteiten en groepsspelen. Hierover weten de leerkrachten lichamelijke opvoeding vaak meer. Het is duidelijk dat deze aanpak van de betrokken leerkrachten een extra tijdsinvestering vraagt. Dit initiatief zal dan ook enkel een succes zijn als er een voldoende draagvlak is bij de betrokkenen.

Ook op het niveau van de **scholengemeenschap** kunnen vormingen georganiseerd worden. Door de verschillende vormen van leerlingenparticipatie te leren kennen en hierover met leerlingen uit andere scholen te praten, komen leerlingen vaak tot nieuwe inzichten. Tijdens de vorming kan ook bekeken worden rond welke thema's zij zouden kunnen samenwerken.

